

A propòsit de les agregacions municipals de 1897

A la taula rodona titulada *Les agregacions municipals de 1897 i la seva commemoració el 1997*, moderada per Joaquim Borràs, arxiver en cap de Barcelona, participaren com a ponents l'historiador Àngel Duarte, responsable també de la ponència dedicada a analitzar la política barcelonina sota el règim de la Restauració, i tres persones que havien tingut diferents responsabilitats en l'organització de la commemoració del centenari i concretament en el Vè Congrés d'Història de Barcelona: Joan Fuster i Sobrepere, que aleshores era regidor de l'Àrea de Cultura, Ramon Grau, coordinador de les activitats i publicacions de l'Institut Municipal d'Història, antecessor de l'actual Seminari d'Història de Barcelona, i Joan Roca i Albert, actual director del Museu d'Història de la Ciutat i que entre 1995 i 1999 col·laborava en les tasques coordinades per Ramon Grau. Altres congressistes se sumaren al diàleg encetat pels ponents.

Joan Fuster

En el context dels esdeveniments commemoratius de l'etapa de l'alcaldia de Pasqual Maragall, el centenari de les agregacions municipals de 1897 quedà, al capdavant, com una celebració de to menor; no des del punt de vista de la producció historiogràfica, però sí des del punt de vista institucional. I això vol dir que va tenir un ressò ciutadà limitat. No es pot comparar amb altres operacions del decenni de 1980, com per exemple l'exposició «Catalunya, fàbrica d'Espanya» el 1985 o el centenari de l'Exposició Universal de 1988, empresa no directament municipal sinó organitzada per una comissió ciutadana presidida per Pere Duran Farell. I encara podríem afegir-hi alguna altra, com ara la rèplica barcelonina a la commemoració estatal dels dos-cents anys de la mort de Carles III, monarca associat a la Il·lustració.

Com a persona implicada en la decisió de commemorar les agregacions, he intentat pensar per què en aquest cas no va es va assolir més repercussió ciutadana. El suport tècnic de l'Institut Municipal d'Història, rel·lançat l'any 1993 amb el nomenament de Ramon Alberch com a comissionat i, l'any següent, amb la incorporació de Ramon Grau com a coordinador d'activitats i publicacions, fou important per a la preparació de l'esdeveniment. Però en arribar el moment de la celebració del Vè Congrés d'Història de Barcelona, a la tardor de 1997, feia mesos que Alberch havia deixat aquella comesa i, de fet, quedava dissolt l'Ins-

titut, de manera que l'Arxiu Històric i el Museu d'Història de la Ciutat tornaven a agafar camins separats i divergents. També el mes de setembre l'alcalde Maragall havia deixat l'Ajuntament, i amb això quedava tancat un cicle polític. El 1983, en el seu famós discurs de presa de possessió «Per una Barcelona olímpica i metropolitana», Maragall havia traçat un projecte que va quedar escapçat per les lleis territorials de 1987, que demoliren l'Àrea Metropolitana. Allò que en una Barcelona gran, amb una nova realitat metropolitana en construcció sobre el territori, hauria pogut ser viscut com un antecedent rellevant i celebrat com a tal, en una Barcelona amb unes ambicions retallades per la política territorial de la Generalitat, va ser vist amb gran suspicàcia per unes forces centrífugues que abonaven els localismes per debilitar encara més la ciutat. Potser per això, Ramon Grau va tenir la precaució d'abandonar el terme “agregació”, amb totes les seves ressonàncies “colonialistes” de Barcelona respecte als municipis del Pla i va fomentar l'ús de la paraula “unificació”.

Ramon Grau

Jo no sé si vaig ser tan conscient com Fuster de totes les implicacions polítiques de la conjuntura, ni tan sols de la significació del canvi terminològic que acaba d'esmentar i que, en efecte, figura en el títol del llibre que vaig escriure amb Margarida Nadal de cara a la commemoració: *La unificació municipal del Pla de Barcelona, 1874-1897*. Sí que puc recordar com va néixer i com es va articular el Vè Congrés d'Història de Barcelona, que, potser pel context polític descrit, va quedar com la principal activitat diguem-ne “científica” de la commemoració a càrrec del conjunt de l'Ajuntament de Barcelona, al costat de la pluralitat més entusiasmada d'activitats promogudes pels Districtes.

Arran de la clausura del IVrt Congrés, el desembre de 1995, va quedar ja plantejat el següent, que, d'acord amb la cadència biennal que es volia consolidar, requeia el 1997 i que, aprofitant l'efemèride, el regidor va suggerir que versés principalment sobre les agregacions municipals de cent anys abans. A banda de parlar-ne amb Joan Fuster, se'n va parlar amb Ramon Alberch i, fins i tot, amb l'alcalde Pasqual Maragall, i sobre l'acord de totes les parts cap a gener-febrer de 1996 el plantejament tècnic ja era fet. El IVrt Congrés havia tingut una vessant d'estudi i reflexió sobre les estructures territorials catalanes a l'entorn de Barcelona molt important i, per aquesta raó, havia comptat amb un comitè científic on figuraven destacadament tres geògrafs: Mercè Tatjer, Oriol Nello i Joan Roca. Com que les agregacions plantejaven altre cop, a una altra escala més limitada, l'estudi de l'estructuració del territori barceloní, els tres geògrafs esmentats van acceptar de continuar en les mateixes funcions com a peces bàsiques del nou Congrés. És de subratllar, doncs, que, a banda d'allò que suposava la decisió de remarcar un centenari, a nivell de reflexió i de treball d'equip hi hagué una gran fluïdesa i es partia d'un capital acumulat.

No obstant això, calia fer un esforç important per compensar, a un any vista, l'estat dels coneixements sobre el procés polític de les agregacions; uns coneixements no gaire afavorits pel predomini en la bibliografia d'una interpretació de la política local en clau sociològica, amb l'èmfasi posat en l'extracció del personal polític més que no pas en l'estudi de les seves accions.

En aquest sentit, el primer pas de cara al Congrés fou establir una relació amb la xarxa dels Arxius Municipals de Districte, aleshores coordinats per Jordi Serchs, que van esdevenir uns col·laboradors eficaços i un enllaç important amb els estudiosos dels barris, als quals s'estimulà per tal que analitzessin el procés de la reforma municipal vuitcentista des de la documentació dels ajuntaments del Pla. I el segon fou associar al projecte Margarida Nadal, que el 1988 havia contribuït al llibre del centenari de l'Exposició Universal amb un estudi sintètic de les agregacions i que ara ajudà a les tasques de coordinació de les recerques locals i féu recerca documental directa en l'Arxiu Municipal Administratiu com a suport per redactar un llibre que narrés el procés de l'actuació de l'Ajuntament de Barcelona al llarg del gairebé quart de segle que durà la pugna i que servís de pal de paller per a la resta d'aportacions sectorials. Si la tasca dels arxivers de Districte fructificà en un repertori de fonts municipals que quedà incorporat al volum esmentat, l'estímul als investigadors independents va produir interessants comunicacions en el Congrés però no va poder quallar en un segon volum que la crisi institucional de 1997 va fer impossible de culminar i editar, tot i que havia quedat anunciat al final de *La unificació municipal* amb el títol *Els pobles i l'agregació municipal a Barcelona, 1854-1936*.

Des del meu punt de vista particular, doncs, constato que, un cop celebrat el Congrés a final de 1997, fou impossible de donar continuïtat als esforços de recerca, però no havia mancat activitat a l'entorn del centenari durant l'any; això sí, més densa en els Districtes que podien presentar-se com hereus dels antics pobles del Pla que no pas a la plaça de Sant Jaume. Tot i que no he fet un inventari complet de les activitats, sí que m'és fàcil de consignar aquelles en les quals vaig tenir l'honor de ser convidat a participar, i no foren poques: una primera conferència el 29 de gener a Sant Andreu, un congrés a Les Corts el març, a l'abril una conferència a Sants i una taula rodona a Sant Andreu, la conferència solemne al Saló de Cent el 30 d'abril, presidida per Maravillas Rojo en substitució de l'alcalde, altres conferències a Sant Gervasi, Sant Andreu i Sants abans de l'estiu, les Jornades d'Història Local de Sants-Montjuïc a l'octubre, i una conferència més, abans del Congrés, a Sant Martí. Potser em deixo alguna cosa.

Pel que fa al Vè Congrés d'Història de Barcelona, a banda de les sessions consagrades a exposar els resultats de les recerques sobre el període 1874-1897, s'abordà, d'una banda, els antecedents i, de l'altra, els darrers avatars del projecte metropolità. L'estudi de l'organització política del Pla de Barcelona abans del plantejament de les agregacions fou objecte de tres ponències, sobre la Baixa Edat Mitjana, a càrrec de Pere Ortí, sobre el règim de la Nova Planta, a càrrec de Sebastià Solé, i sobre el règim constitucional, per José Sarrion. Sobre els temps contemporanis, Joaquim Clusa féu la història de la formació dels Districtes actuals de Barcelona, completada per una explicació del muntatge de la xarxa dels Arxius Municipals de Districte i per una tercera ponència, a càrrec d'Ernest Maragall, sobre la nova organització de l'Administració descentralitzada, tot això amb el terme municipal de Barcelona com a marc de referència. Una darrera sessió del Congrés, des de la perspectiva de l'àrea de la Corporació Metropolitana, constà de les ponències de Josep Oliveras sobre la extensió i consolidació del fet metropolità, de Montserrat Cuchillo sobre la realitat administrativa i de Joan Subirats sobre els beneficis i cos-

tos de la metròpoli fragmentada. En conjunt, doncs, es mirà d'inserir un procés polític molt concret, del darrer Vuitcents, en un context de llarga durada i des d'una visió afirmativa de la constitució de la Barcelona metropolitana com una resposta adequada a la dinàmica de la urbanització moderna.

Joan Roca

Com ha indicat Joan Fuster, el discurs de presa de possessió de Pasqual Maragall va obrir un cicle polític i el seu títol es podria reconvertir en el següent: "Per una Barcelona metropolitana que esdevé olímpica". La clau era la dimensió metropolitana. Mirant la seqüència cronològica de tots els plans i l'àmbit que ocupaven en el disseny de la Barcelona olímpica, el que es veu és que, si en aquell procés es va aconseguir ajuntar promoció econòmica, formalització urbana i incorporació social, fou perquè tots ells eren de base metropolitana. Que es dissolgués la Corporació l'any 1987 no impedia que tots estiguessin en marxa. Per això, aquesta dissincronia entre l'acte juridicopolític de 1987 i el fet real que en l'esclat olímpic fos element clau la unitat, la major unitat possible, que era en aquell moment –territorialment parlant– la simple associació de municipis. És significatiu que, quan, passades les Olimpíades, es tornà a plantejar el futur de Barcelona, les respostes es produïen en plural: ja no era "la Barcelona olímpica i metropolitana", sinó "Barcelona *new projects*", "segones transformacions", etc.

Mirada des de la perifèria urbana, que ha estat durant anys l'escenari principal del meu treball com a professor d'Institut d'Ensenyament Secundari, l'afirmació o negació d'una perspectiva metropolitana adquireix una significació ben particular, més dramàtica.

Penso sobretot en Sant Adrià de Besòs, un petit municipi mig incorporat per Ildefons Cerdà en el seu pla d'eixample i candidat, per tant, a l'agregació, que va quedar al marge de l'operació de 1897 i que, sense la protecció del pla urbanístic metropolità, va allotjar des de començament del segle xx un seguit de serveis molestos que la ciutat necessitava però que volia allunyar del seu centre. Aquest municipi fallit, amb forts dèficits, no obstant això va poder sortir-se'n en el context d'afirmació de la metròpoli a partir de 1976. I quan es va dissoldre la Corporació Metropolitana, patiren molt en aquesta part de la conurbació els mecanismes de cohesió que s'havien anat establint en els anys anteriors, tot un seguit de projectes que hi havia en marxa per anar incorporant Sant Adrià dins de la gran ciutat. La reafirmada fragmentació del mapa municipal portava, altre cop, al divorci entre promoció econòmica, formalització urbanística i inclusió social. És en aquest sentit –veient el preu que les perifèries paguen per l'absència d'un marc metropolità de planejament– que reivindico el valor positiu de les agregacions de 1897 i el concepte d'unificació que es va fer servir fa deu anys.

Joan Fuster

En relació amb aquestes observacions, voldria puntualitzar que, en efecte, hi ha hagut actuació metropolitana després de la dissolució de la Corporació i de la celebració dels Jocs Olímpics. Per al projecte olímpic van ser creats molts instruments, en particular Holsa, un consorci on participa l'Estat i que pot intervenir a escala supramunicipal. I després hi ha hagut molts projectes, sobretot els d'in-

fraestructures, com la Pota Sud o la Pota Nord, que són bàsics per a l'articulació de la metròpoli, que no s'aturen pel fet que la llei de 1987 hagi dissolt la Corporació i que segueixen endavant.

Àngel Duarte

A diferència de les veus que m'han precedit, jo no vaig tenir cap vinculació amb la commemoració de fa deu anys ni amb el Vè Congrés d'Història de Barcelona, però el que acabem de sentir m'incita a fer-hi uns comentaris.

La primera reflexió és que, efectivament, crec que la commemoració va estar presidida, no exactament per un horitzó d'inquietud, sinó per un marcat anticlímax en relació amb les expectatives metropolitanes de Barcelona. I això m'imagino que condicionà la possibilitat d'influir en el debat i de connectar amb la ciutadania des d'un Institut Municipal d'Història que, a més a més, desapareixia en aquell context. No era pas una conjuntura particularment favorable a una reflexió que incidís en el doble terreny ciutadà i acadèmic a propòsit del procés de les agregacions municipals.

Més enllà d'aquest context, jo crec que vivim en un país on la política, la historiografia i la ciutadania en general tenen dificultats per assumir les reflexions històriques a propòsit del fenomen urbà. Sembla com si els historiadors construïssin sovint la seva reflexió sobre una realitat virtual, quan en realitat ho estan fent sobre un espai concret que es transforma i que interacciona amb totes les dinàmiques culturals, econòmiques, socials i polítiques.

Ramon Grau

En relació amb el llibre *La unificació municipal del Pla de Barcelona* voldria fer un apunt d'autocrítica, estimulada per l'escàs ressò que ha tingut al llarg dels deu anys transcorreguts. Penso que probablement el registre historiogràfic que vaig triar és desencertat, que no connecta amb els discursos d'altres especialistes i amb els interessos dels historiadors de la política. La importància donada a l'apèndix documental, molt més voluminós que el text principal, és desacostumada en història contemporània i la relació entre els dos ingredients no és potser prou forta, perquè vaig prescindir de fer cap citació literal dins el text d'aquests 72 documents precisament (els més importants) i vaig confiar simplement en les remissions als números d'apèndix. Altrament –i aquesta ja no és una qüestió formal sinó de contingut–, hi ha en el llibre un dèficit d'anàlisi de les repercussions econòmiques i específicament fiscals de la unificació municipal. Això connecta amb una acceleració del ritme de la narració històrica a partir de 1889 i un acabament abrupte en arribar a l'acte de l'agregació dels pobles el 20 d'abril de 1897, fet que, en part, deriva d'una manca de temps per a la redacció.

El llibre va ser, com s'ha apuntat, el fruit d'un treball d'un any ben bo de recerca, però va ser redactat en dos mesos i mig, quan ja havien començat les activitats celebratives de 1997. I això és important a l'hora de jutjar-lo, perquè la visita a les seus dels Districtes i als barris per començar a explicar la trama històrica de la unificació municipal vuitcentista em va fer confrontar –ben amigablement, això sí– amb uns grups de contertulians formats bàsicament a l'entorn d'erudits i patriotes locals que veien l'agregació a Barcelona com una autèntica aberració, com una agressió a unes

llibertats mítiques, com si el passat rural que investigaven amb amor hagués pogut continuar indefinidament a no ser per la “fagocitació” urbana, com si els ajuntaments dels pobles haguessin representat una garantia de persistència dels trets tradicionals. Em penso que no vaig acabar de convèncer gairebé mai aquests interlocutors, i això em va empènyer a prescindir de la gastada paraula “agregació”, amb les connotacions negatives que havia anat adquirint, i introduir “unificació” per tal de –si més no– afavorir una nova reflexió que em semblava més realista.

Àngel Duarte

Puc estar d'acord amb les reflexions autocrítiques de Ramon Grau sobre la relació entre el seu text de 1997 i els documents posats en apèndix i també sobre el final abrupte del llibre. Però estem en un país amb una historiografia on les citacions no es corresponen amb la importància dels treballs referenciats, de manera que la relativa escassetat de referències a *La unificació municipal del Pla de Barcelona* no demostra res. En definitiva, si els fasts de 1997 no van resultar més reeixits, en tot cas va haver-hi un parell d'excepcions: un congrés i un llibre que continua sent de referència obligada per a aquell que vulgui entendre el procés de construcció de la Barcelona contemporània.

Comences el llibre enllaçant amb Vicens i posant en relació el teu esforç de mirada respecte a una mirada canònica que es va establir en un moment determinat, després del qual hi ha hagut un esmicolament i una incapacitat per articular una narrativa de la ciutat i del país al nivell de Vicens, potent amb els seus encerts i desencerts. Estableixes, doncs, un diàleg ambiciós que potser no ha tingut una influència més gran pels problemes de descomposició institucional ja esmentats i també per la freqüent incapacitat dels historiadors a l'hora d'analitzar alguns camps concrets de la història del nostre país i d'interaccionar de manera creativa amb el fet territorial i amb el fet urbà en concret.

Joan Fuster

Penso que en la Catalunya dels decennis de 1980 i 1990 hi ha hagut alguns temes nuclears de la historiografia que quedaven en un segon pla: la història de Barcelona i la consideració de Catalunya com una unitat que inevitablement està en relació amb una entitat política que és Espanya.

Ramon Grau

Deixant de banda la celebració de 1997 i les peripècies associades, m'agradaria centrar l'atenció en la lluita per la unificació de Barcelona com a procés polític, i apuntar un parell d'aspectes que vaig aprendre en estudiar-lo. D'una banda, el paper dels lideratges, i concretament el lideratge de l'alcalde Rius i Taulet, a l'entorn del qual, dins el blasmat règim de la Restauració, l'Ajuntament de Barcelona va aconseguir la categoria d'entitat formal de debat polític, una veritable escola a la qual deuen molt els líders de 1900. I de l'altra, que el coneixement de les adscripcions socials i partidistes no és suficient per jutjar l'obra d'un polític en un ambient d'efervescència com aquell. En parlo una mica al pròleg del llibre, esmentant figures com Joan Sol i Ortega, que se'm presentaven amb un aspecte força més positiu que el que s'extreu de la bibliografia existent.

Joan Fuster

En efecte, a l'Ajuntament de Barcelona hi havia política i, en aquest sentit, caldria revisar la visió de la Restauració que respon a una lectura que se'n va fer en el primer terç del segle xx i que s'ha anat arrossegant.

Àngel Duarte

La Restauració ha estat un marc sovint menystingut des del punt de vista de l'anàlisi dels fenòmens polítics. I en realitat, la vida municipal a Barcelona i als afores és un escenari i un laboratori privilegiat d'acció política, i amb actors molt diversos. Per observar això els historiadors han topat, em penso, amb una doble barrera. D'una banda, el fet d'estar massa lligats a etiquetes partidistes que a voltes expliquen molt poca cosa i que no ajuden a entendre el perquè de les dinàmiques i de les alternatives que es posen sobre la taula. En relació amb això, trobo que hi ha un dèficit d'atenció cap al paper dels grups d'interès, que, en el cas barceloní i català, s'articulen molt aviat i molt ràpidament des del mateix moment de construcció del sistema de la Restauració i que són peces fonamentals per entendre com es participa i com es dissenya l'activitat política. I d'altra banda –i això s'ha mencionat aquí molt pudorosament o passant-hi d'esquitllentes– hi ha el fet que a començament del segle xx es codifica una mirada sobre el que ha estat i el que és Barcelona. I Barcelona passa a ser: Cap i Casal de Catalunya, que ha format les nostres ànimes, que és centre de les nostres forces, fornal de catalanització, cor de la nostra raça, que rep a riuades les tèrboles avingudes de les gentades forasteres per convertir-les en cos i sang de Catalunya, etc., etc. Triomfa aquesta imatge, molt de vísceres –cor i ronyons, bomba i filtre que activen la circulació i eliminen impureses–, que genera una mirada ahistòrica que s'acaba imposant. Possiblement una part important de l'agenda dels historiadors de la cultura, de la política, de la societat, ha estat condicionada en les dues darreres dècades per aquesta codificació.

Joan Roca

Coincideixo que hi ha una dificultat a l'hora de repensar o d'atrevir-se a pensar sobre la generació de 1901, exaltada per Vicens, i el seu discurs. És tota una elit que es forma a partir de la unificació urbana de Barcelona, que genera aquest discurs organicista sobre Catalunya i que no té cap interès a situar el seu origen estrictament urbà ni a afrontar clarament el tema de fons de la refosa municipal: que els suburbis han passat a formar part de la ciutat.

Jo he estudiat la conjuntura de 1914, quan en molt poc temps els grans personatges d'aquella elit prenen un munt de decisions territorials amb el projecte d'una nova Exposició Universal en el rerefons, i he pogut observar com les perspectives d'una Barcelona capital d'Ibèria i peça substancial de Catalunya cedeixen, de fet, a la por a la gran ciutat alimentada per la Setmana Tràgica. Les úniques agregacions que es plantegen en aquell moment –quan el continuum urbà ja desborda cap a Collblanc i La Torrassa– tenen un fonament purament tècnic: agregar els fragments de la riba dreta del Besòs a Santa Coloma i Sant Adrià per completar el cinturó urbà o incorporar Pedralbes per fer-hi el parc aristocràtic volgut per Cambó. El mateix Cambó, gran impulsor de la central

tèrmica al Besòs, és adversari a l'agregació plena de Sant Adrià, que hauria impedit plantar-hi aquest equipament. L'espai urbà real és l'espai del negoci, però se li nega la condició d'espai polític.

Jordi Serchs

Potser no hem parlat gaire d'allò que suposava la descentralització. En el moment de la Transició, la idea de recuperar les identitats locals, tot allò que és més pròxim, va molt lligada al procés democràtic. Es dona a escala de l'Estat, amb la constitució de les comunitats autònomes, i en l'àmbit de Barcelona també el programa de descentralització es vincula molt estretament amb la democràcia dins l'Administració municipal. I des de la política municipal i en consonància amb l'ideari de la recuperació de la identitat –general a la cultura catalana–, s'ha treballat per fomentar aquestes identifications amb els barris, veient-les com un pas endavant en termes de democràcia. I potser en aquest sentit també, l'any 1997 la idea subjacent al concepte d'unificació anava a contracorrent.

Ramon Grau

Certament, els estudis de barri dels darrers decennis han estat viscuts d'aquesta manera, i era molt lògic. El treball dels erudits locals, alguns amb una trajectòria llarga i molt meritòria, va servir aquell disseny cívic i polític. Ara bé, caldria examinar-ne els resultats des del punt de vista de la metodologia històrica. Sovint, aquestes línies de treball han actuat al marge de qualsevol paràmetre històric que depassés el barri, i així, per exemple, es podia enyorar un passat rural i un paisatge ritmat per les masies i atribuir-ne el final a l'agregació. Això vol dir ignorar, no ja la dinàmica de Barcelona sinó la de tot el món industrialitzat. Com es podia aturar una dinàmica d'unificació? Al marge d'una història de bons i dolents, penso que calia explicar la lògica de la transformació territorial i veure com les estructures politicoadministratives existents a mitjan segle XIX, amb la seva fragmentació del Pla, no permetien gestionar-la.

Joan Fuster

És interessant el tema suscitat per Serchs de la cultura de la descentralització com una espècie de mitologia de la Transició. En el moment d'abordar la descentralització municipal a Barcelona es concreta en deu districtes, no en barris històrics. Per què deu districtes? Estem parlant d'unitats que compreguin de 100.000 a 200.000 habitants, dins d'una aspiració a una ciutat metropolitana en la qual aquests districtes barcelonins tinguessin una dimensió comparable amb l'Hospitalet i als altres municipis de l'àrea metropolitana. De fet, se sacrifica la identitat de barri a favor d'unes unitats prou grans com perquè puguin funcionar com a unitats de gestió política. Això era un acord de l'alcalde Pasqual Maragall amb el cap de l'oposició convergent, Ramon Trias Fargas, que no va repetir com a candidat l'any 1987. Vingué aleshores l'abolició de la Corporació Metropolitana i, en quedar escapçat el projecte metropolità, els deu districtes, que no satisfien del tot els sentiments localistes, potser també perdien una mica el seu valor funcional.

Santiago Bustos

La visió metropolitana, com un moviment de presa de possessió que assenta les seves bases en l'agregació, es defineix al llarg del segle xx en una sèrie de plans generals, especials, de diferent mena que van materialitzant l'obertura de vies, de grans eixos de comunicació, d'illes d'edificis. Es pot dir que hi havia una visió aproximada del resultat en els moments de la unificació municipal?

Ramon Grau

Quan el 1874 es planteja oficialment per primera vegada el desig d'incorporar els municipis del Pla, es fa una llista que comprèn tots els que van ser finalment agregats més Sant Adrià de Besòs. Per què? Perquè el que es pretén és agregar tots aquells municipis els territoris dels quals eren inclosos totalment o parcialment en el pla Cerdà de 1859. És a dir, que tot el procés jurídicopolític que comença el 1874 i culmina el 1897 arrenca de l'existència d'un pla urbanístic anterior que és supra-municipal. Si haguéssim de comparar, jo diria que no hi ha res a la segona meitat del segle xix o en el xx ni llunyanament comparable al pla Cerdà en termes d'ambició. El famós i veneradíssim pla Jaussely és, en gran part, un intent de subvertir retòricament Cerdà i vendre a la societat un luxe fora d'òrbita. El pla Macià-Le Corbusier no és altra cosa que una glossa actualitzada del pla Cerdà. I la majoria dels altres plans són en taca d'oli, plans que no organitzen. Per això el pla Cerdà, amb vigència legal continuada per a la zona d'eixample, continua sent l'estructura bàsica de la metròpoli de Barcelona, i sense ell no sabem quina forma tindria ni si seria viable.

Joan Roca

Jo voldria afegir que la seqüència que va de 1859 a 1874 i a 1897 és el pla aprovat, és a dir, un pla urbanístic amb un valor jurídic, que és el que defineix l'àmbit de la ciutat. Igual que un instrument molt menor com és el Pla Comarcal de 1953, al final defineix el nou Pla General Metropolità de 1976 i l'àmbit de la Corporació Metropolitana. Un dels problemes intel·lectuals a l'hora de resituar el paper polític substancial de la ciutat i l'adequació entre dimensió urbana i espai polític ha estat que, en molts casos al llarg del segle xx i encara avui, s'han buscat unes proporcions "correctes" entre ciutat i país, entre Barcelona i Catalunya, i donada la petitesa de la regió s'ha arribat a la idea de la macrocefàlia, és a dir d'una desproporció monstruosa de la metròpoli respecte a l'àmbit del projecte polític nacional. La idea de la Catalunya-ciutat és, en realitat, una idea profundament antiurbana, perquè atribueix la categoria de ciutat a tot el país o a la nació, però no a la pròpia ciutat amb un àmbit d'actuació jurídicament consagrat i amb una planificació adient a les característiques específiques del poblament dens.

Marina López

El pla Cerdà és extraordinari, certament, però quan Cerdà va morir el 1876 va deixar moltes coses per fer. Jo crec que el valor de les persones que van portar les agregacions és que, tenint en el cap el que s'havia de fer segons el pla Cerdà, van lluitar un quart de segle fins a aconseguir les agregacions. I en aquest sentit, sí que trobo que la història de les agregacions a Barcelona de 1897 mereixia ser una mica més gloriosa del que és.